Lekce 16

Perfektum

Mk 1,2: καθως γεγραπται ἐν τῳ Ἡσαϊᾳ τῳ προφητῃ· Ἰδου ἀποστελλω ...

– Jak je napsáno v Izajášovi prorokovi: „Hle, posílám …“

Jn 19,30: ὁ Ἰησους εἰπεν· Τετελεσται – Ježíš řekl: „Je dokonáno“.

1Jn 5,10: ὁ μη πιστευων τῳ θεῳ ψευστην πεποιηκεν αὐτον, ὁτι οὐ πεπιστευκεν εἰς την μαρτυριαν ἡν μεμαρτυρηκεν ὁ θεος περι του υἱου αὐτου.
– Ten, kdo nevěří Bohu, činí ho lhářem, protože nevěří jeho svědectví, které vydal Bůh o svém Synu.

Podtržená slovesa jsou ve tvaru perfekta; první dvě jsou perfekta pasiva, slovesa v 1Jn 5,10 jsou perfekta aktiva.

Perfektum sděluje činnost/dění v minulosti, která/které má účinek v přítomnosti. Činnost v minulosti je nahlížena jako ukončená (samotná činnost nepokračuje v přítomnosti), ale není jednoduše minulou historií: stále má účinky v přítomnosti.

Tak znění z Mk 1,2 by mohlo být přeloženo buď jako „bylo napsáno“ (s důrazem na to, že to bylo napsáno v minulosti), nebo „je napsáno“ (s důrazem na to, že vydává svědectví v přítomnosti); tak nebo tak, napsání textu je ukončená činnost, která působí v přítomnosti.

Podobně lze uvažovat i u dalších dvou uvedených případů, kde se zdá být přítomný překlad vhodný, ačkoli význam zůstává stejný – v minulosti ukončená činnost, která má přítomný účinek.[1]

[1] Bylo a je napsáno; bylo a je dokonáno; neuvěřil a nevěří svědectví; vydal svědectví a ono je vydáno.

16.1 Idea perfekta

Perfektum je pátý a poslední čas, který se potřebujeme naučit.[2] Protože je to čas, budeme muset uvažovat o jeho tvaru a významu v různých slovesných rodech a způsobech.

Podstatou perfekta je idea **dovršení/dokončení**. Toto je *vid* – sděluje charakter činnosti. Pokud se použije perfektum, nesděluje *dokonavost*, ani *nedokonavost*, ale spíše to, že činnost je nyní *dokončená/dovršená*. Čas je v perfektu méně důležitý – skutečnost, že činnost je dokončená, říká něco o minulosti (bylo to učiněno v minulosti), ale také o přítomnosti (je to dokončené/dovršené). „Minulá událost s přítomným účinkem“ je užitečný slogan pro perfektum.

Nyní můžeme zkompletovat tabulku v části 6.3 s uvedením významu časů:

řecký slovesný čas	čas	vid	český ekvivalent
prézens	přítomný	nedokonavý	rozvazuji
futurum	budoucí	dokonavý *nebo*	rozvážu
		nedokonavý	budu rozvazovat
imperfektum	minulý	nedokonavý	rozvazoval jsem
aorist	minulý	dokonavý	rozvázal jsem
perfektum	**přítomný a minulý**	**„dovršený/dokonaný“**	**(rozvázal jsem a) mám rozvázáno**

[2] Existuje varianta perfekta zvána plusquamperfektum, ale to je velmi zřídkavé v Novém zákoně. Bude zmíněno v části 16.4.

16.2 Tvary perfekta

		aktivum	mediopasivum
indikativ	1. os. sg.	λελυκα	λελυμαι
	2. os. sg.	λελυκας	λελυσαι
	3. os. sg	λελυκεν	λελυται
	1. os. pl.	λελυκαμεν	λελυμεθα
	2. os. pl.	λελυκατε	λελυσθε
	3. os. pl.	λελυκασιν	λελυνται
participium		λελυκως	λελυμενος

Poznámky

- Rozpoznávacím znakem perfekta ve všech tvarech je reduplikace (viz níže).
- Perfektum aktiva má také charakteristickou κ.
- Koncovky indikativu perfekta aktiva jsou podobné koncovkám aoristu.
- Koncovky perfekta mediopasiva jsou podobné koncovkám prézentu mediopasiva, ale postrádají jakoukoli počáteční samohlásku (např. -ται ne -εται, -μενος ne -ομενος).
- λελυκως se skloňuje jako πας s nominativy singulárů λελυκως, λελυκυια, λελυκος a kmen 3. deklinace λελυκοτ-.
- Můžete vytvářet perfektum ve všech ostatních způsobech, kde sdělují ideu dovršení (např. infinitiv perfekta aktiva λελυκεναι, mediopasiva λελυσθαι). Jsou však velmi zřídkavé.

16.2.1 Reduplikace

Reduplikace je opakování první hlásky kmene. Nachází se v každém tvaru perfektního času (a proto vyznačuje perfektum velmi jasně). Jak lze očekávat, ačkoli všechna slovesa mají v perfektu reduplikaci, přesný tvar, který nabývá, závisí na tom, jaká je první hláska slovesa.

Slovesa začínající souhláskou

Obvykle se souhláska opakuje následována ε.

Např. λελυκα, πεπιστευκα.

χ, φ, θ (tj. má zvuk „h“): Souhláska se opakuje bez zvuku „h“ následována ε (κεχ-, πεφ-, τεθ-). Např. τεθεραπευκα.

σ, ζ nebo ξ (tj. má zvuk „s“): Aplikuje se obvyklé pravidlo (tedy σεσ-, ζεζ- nebo ξεξ-), ale počáteční souhláska naopak obvykle odpadá, čímž fakticky ponechá jen přidání ε. Např. ἐζητηκα, ale také σεσωκα.

Slovesa začínající samohláskou

Zdvojení samohlásky je reprezentováno jejím prodloužením.

α → η ε →η ο → ω Např. ἠκολουθηκα

Poznámky

- Reduplikace se týká **kmene** – proto ve složeném slovesu je třeba odstranit předložku, provést reduplikaci a pak předložku znovu připojit (srov. přímnožky). Tak perfektum slovesa ἀπολυω je ἀπολελυκα.
- Když je výsledkem reduplikace pouze přidání ε, nebo prodloužení samohlásky, vypadá to stejně jako přidání přímnožku, ale je zde zásadní rozdíl:

Důležitá gramatika

reduplikace – perfektum – ve všech způsobech

přidání přímnožku – imperfektum a aorist – pouze v indikativu

16.2.2 Změny kmene

Všechny tvary perfekta končí souhláskou, která je umístěna hned za konec slovesa – buď κ pro perfektum aktiva, nebo samotná koncovka v mediopasivu. Toto může způsobit jisté komplikace stejně jako přidání σ nebo θ u futura nebo aoristu.

Slovesa na -εω jsou předvídatelná – ε se prodlouží na η před souhláskou.

Např. πεποιηκα je 1. os. sg. ind. perf. akt. od slovesa ποιεω

τετηρηται je 3. os. sg. ind. perf. medpas. od slovesa τηρεω

Změny kmenu u ostatních sloves (tj. těch, jejichž kmeny končí souhláskou) není třeba se učit, protože: (i) jsou docela komplikované, (ii) perfektum je zřídka v první řadě a (iii) tato slova jsou ještě docela rozpoznatelná.

Cvičení 16.2

Udělejte rozbor následujících slov

1. μεμισηκεν
2. κεκωλυμενους
3. πεπροφητευται
4. πεφιληκασιν
5. βεβλεπται
6. ἀπολελυμενην

Cvičení v půli

1. οἱ δουλοι ἀπολελυνται.
2. μεμαρτυρηκα τῃ ἀληθειᾳ.
3. τί πεποιηκας;
4. πεπειρασμαι πολλα ἐτη.
5. οὐ προσκυνουμεν ἐν ἱερῳ ᾠκοδομημενῳ ὑπο ἀνθρωπων.
6. ὑποτετακται πονηρῳ κυριῳ.
7. σεσωμεθα δια της ἀγαπης του θεου.
8. οἱ στρατιωται κεκρατηκασιν τον Πετρον.
9.

10.
11.
12.

16.3 Více ohledně významu perfekta

Podstata perfekta byla uvedena na začátku lekce – *dovršení/dokončení* – a základní český ekvivalent „(rozvázal jsem a) mám rozvázáno“. Jsou tu však další dva body hodné poznámky.

16.3.1

Jak byste očekávali ohledně významu participia perfekta – neříká nic ani o předčasnosti ani o současnosti, ale o přítomném stavu věci (vyplývajícím z činnosti ukončené v minulosti).

Např. Sk 16,34: ἠγαλλιασατο ... πεπιστευκως τῳ θεῳ

– zaradoval se … protože se stal věřícím v Boha

(tj. uvěřil a stále věří v Boha.)

Trochu nepříjemné je, že není žádný jiný „otrocký překlad“, který by bylo možné použít, než „uvěřiv“, který je identický s aoristem. Musíte proto dávat pozor, že vyjadřujete pravý význam participia perfekta, když dobrou češtinou vyjadřujete jinými slovy „otrocký překlad“.

Participia perfekta aktiva jsou ve skutečnosti velmi zřídkavá. Participia perfekta mediopasiva jsou běžnější a často jsou ekvivalentem adjektiva nebo participia prézentu, protože popisují přítomný stav.

Např. Mt 5,10: μακαριοι οἱ δεδιωγμενοι.

– Blahoslavení ti, kteří jsou pronásledovaní.

16.3.2 Rozdíl mezi perfektem a aoristem

Základní české ekvivalenty „(rozvázal jsem a) mám rozvázáno“ pro perfektum a „rozvázal jsem“ pro aorist nemusí být vždy spolehlivé. Proto byste neměli spoléhat na tyto ekvivalenty, ale spíše myslet na význam těchto časů – aorist je minulost neurčitá/dokonavá, perfektum je minulost dovršená/dokončená.

Těžkosti lze dobře objasnit třemi příklady:

1) ἡ πιστις σου σεσωκεν σε. (Mk 5,34)

2) οὐκ ἀνεγνωτε; (Mk 12,26)

3) ἐκαλεσεν αὐτους. (Mk 1,20)

1) je v perfektu – zachránění/spasení je dokončeno – stalo se v minulosti a nyní je viděno jako dokončené/dovršené, čímž způsobuje stav záchran/spásy v přítomnosti.

2) a 3) jsou v aoristu – činnosti jsou minulé, prostě se udály v minulosti.

V češtině bychom tyto věty přeložili pravděpodobně jako:

1. Tvá víra tě zachránila/spasila.

2. Nečetli jste?

3. Zavolal je.

V první větě se použije překlad v minulém čase, ačkoli řecké sloveso je perfektu; překlad takto asociujeme s aoristem.

Toto nám ukazuje limity uvažování o „českých ekvivalentech“. „Tvá víra tě zachránila/spasila.“ je dobrý překlad věty ἡ πιστις σου σεσωκεν σε, protože překlad je o zprostředkování významu a jak řecká fráze, tak tento překlad sděluje konstatování ohledně jistého úkonu vykonaného na ženě, který má pro ni trvalejší (= do přítomnosti) následky (byla a je zachráněna [od nemoci]). Použitý český minulý čas použitý ke sdělení tohoto významu je pouze nešťastný.

Někdy je nemožné sdělit rozumně plynulým českým překladem skutečnost, že sloveso je v perfektu, navzdory důležitosti jeho významu. Například 1Kor 15,3-4: Χριστος ἀπεθανεν (aorist) και ἐγηγερται (perfektum) τῃ ἡμερᾳ τῃ τριτῃ. Je téměř nemožné vyhnout se překladu „Kristus zemřel a třetího dne vstal“, který českému čtenáři sděluje, že obě slovesa „zemřel“ a „vstal“ jsou ve stejném čase, který ukazuje na činnosti v minulosti. Toto však neplatí v řečtině, protože ἀπεθανεν je aorist a ἐγηγερται je perfektum, proto je třeba rozlišovat mezi těmito dvěma slovesy – smrt byla událostí v minulosti, ale vzkříšení má účinek trvající dodnes („zemřel a stále/dodnes je ve stavu vzkříšeném“).

Cvičení 16.3

Který čas je vhodný pro podtržená slovesa?

1.
2.
3.
4.
5.
6.

16.4 Plusquamperfektum

Plusquamperfektum je velmi zřídkavé a zmiňuje se zde spíše kvůli úplnosti než kvůli důležitosti. Je variantou prefekta, která v podstatě posouvá čas událostí jeden krok zpátky do minulosti.

perfektum *přítomný stav vznikající z události v minulosti*

„Rozbil jsem okno (a je rozbito)“ – minulá událost, ale okno je stále rozbito

plusquamperfektum *minulý stav vznikající z události ve vzdálené minulosti*

„Rozbil jsem okno (a bylo rozbito)“[3] – minulá událost, vytvořila stav, ale ten je nyní minulostí (okno bylo nějakou dobu rozbito, ale nyní je v pořádku)

(…)

Tvary plusquamperfekta

Plusquamperfektum se vyskytuje pouze v indikativu. Má reduplikaci jako perfektum a mělo by mít přímnožek (protože odkazuje na minulý čas), ačkoli ten je často vynechán. Koncovky aktiva jsou podobné perfektu aktiva, přičemž α koncovky je nahrazena ει. Mediopasivní koncovky jsou velmi podobné koncovkám media aoristu a imperfekta bez počáteční samohlásky a ve skutečnosti jsou jen nepatrně odlišné od koncovek perfekta.

	aktivum	mediopasivum
1. os. sg.	(ἐ)λελυκειν	(ἐ)λελυμην
2. os. sg.	(ἐ) λελυκεις	(ἐ) λελυσο
3. os. sg.	(ἐ) λελυκει	(ἐ) λελυτο
1. os. pl.	(ἐ) λελυκειμεν	(ἐ) λελυμεθα
2. os. pl.	(ἐ) λελυκειτε	(ἐ) λελυσθε
3. os. pl.	(ἐ) λελυκεισαν	(ἐ) λελυντο

[3] Nebo snad přesněji (archaicky) „byl jsem rozbil okno“.

Cvičení 16.4

Slovíčka pro lekci 16

Další podstatná jména (ženského rodu) 1. deklinace

ἀκοη (24) – sluch, slyšení, zpráva, pověst

ἀσθενεια (24) – slabost, nemoc

διδαχη (30) – učení (úkon i obsah)

ἑορτη (25) – svátek, slavnost

ἐπιστολη (24) – dopis, list

θυσια (28) – oběť

κωμη (27) – vesnice

μαχαιρα (29) – meč

νεφελη (25) – oblak, mrak

παρουσια (24) – přítomnost, příchod

περιτομη (36) – obřízka

πορνεια (25) – smilství

προσευχη (36) – modlitba

ὑπομονη (32) – vytrvalost, trpělivost

φυλη (31) – kmen

χηρα (26) – vdova

χωρα (28) – země, krajina, venkov

Číslovky

τρεις (68) – tři

(τρια s neutry)

τεσσαρες (41) – čtyři

(τεσσαρα s neutry)

πεντε (38) – pět

ἑξ (13) – šest

ἑπτα (88) – sedm

ὀκτω (8) – osm

ἐννεα (5) – devět

δεκα (25) – deset

δωδεκα (75) – dvanáct

ἑκατον (17) – sto

χιλιας (23) – tisíc

πρωτος (155) – první

δευτερος (43) – druhý

τριτος (56) – třetí

(Poznámka: δυο – dvě, viz lekci 6)

Jedno zvolání

οὐαι (46) – běda!

Všimněte si dvě běžná slova, jejichž kmeny jsou nepravidelné v perfektu aktiva:

– ἑωρακα perfektum aktiva od ὁραω

– ἀκηκοα perfektum aktiva od ἀκουω

Pomocná slova

akustický, didaktika, epištola, komický, pornografie, triangl, Diatessaron, pentagon/Pentateuch, hexagon, Dekalog, chiliasmus, prototyp, Deuteronomium, Trito-Izajáš.

Cvičení

A

1. και λεγει αὐτοις· Γεγραπται, Ὁ οἰκος μου οἰκος προσευχης κληθησεται.
2. κἀγω ἑωρακα, και μεμαρτυρηκα ὁτι οὑτος ἐστιν ὁ υἱος του θεου.
3. ὁ πιστευων εἰς αὐτον οὐ κρινεται· ὁ δε μη πιστευων ἠδη κεκριται, ὁτι οὐ πεπιστευκεν εἰς το ὀνομα του μονογενους [*jednorozený*] υἱου του θεου.
4. Ἰωαννης μεμαρτυρηκεν τῃ ἀληθειᾳ· ταυτα λελακηκεν ὑμιν.
5. και ἡμεις πεπιστευκαμεν και ἐγνωκαμεν ὁτι συ εἶ ὁ ἁγιος του θεου.
6. λεγει αὐτῳ· Ναι, κυριε, ἐγω πεπιστευκα ὁτι συ εἶ ὁ χριστος ὁ υἱος του θεου ὁ εἰς τον κοσμον ἐρχομενος.
7. οὐδεις τον πατερα ἑωρακεν εἰ μη ὁ ὠν παρα του θεου, οὑτος ἑωρακεν τον πατερα.
8. και τοτε φανησεται το σημειον του υἱου του ἀνθρωπου ἐν οὐρανῳ, και ὀψονται [*nepravidelné futurum slovesa* ὁραω] τον υἱον του ἀνθρωπου

ἐρχομενον ἐπι των νεφελων του οὐρανου μετα δυναμεως και δοξης πολλης· οὑτως ἐσται ἡ παρουσια του υἱου του ἀνθρωπου.

9.
10.
11.
12.

B

1. το ἐργον μου τετελεκα, την πιστιν τετηρηκα.
2. διο εἰσερχομενος εἰς τον κοσμον λεγει· Ἔλεος θελω και οὐ θυσιαν.
3. ἀκουσας δε ὁ Ἰησους εἰπεν· Αὑτη ἡ ἀσθενεια οὐκ ἐστιν προς θανατον ἀλλ’ ὑπερ της δοξης του θεου, και δοξασθησεται ὁ υἱος του θεου δι’ αὐτης.
4. νυν δε οὐπω βλεπομεν αὐτῳ τα παντα ὑποτεταγμενα.
5. ἑπτα ἀδελφοι ἠσαν· και ὁ πρωτος ἐλαβεν γυναικα και ἀπεθανεν.
6. ὁ δε λεγει αὐτοις· Ποσους ἀρτους ἐχετε; ὑπαγετε ἰδετε. και γνοντες λεγουσιν, Πεντε.
7. Ὃ ἠν ἀπ ἀρχης, ὃ ἀκηκοαμεν, ὃ πεπιστευκαμεν περι του λογου της ζωης, λελαληται ὑμιν ὑπο ἡμων.
8. ὁ δε Ἰησους εἰπεν αὐτοις, Ἀμην λεγω ὑμιν ὁτι ὑμεις οἱ ἀκολουθησαντες μοι, ὁτε ὁ υἱος του ἀνθρωπου ἐστιν ἐπι θρονου δοξης αὐτου, και ὑμεις ἐσεσθε ἐπι δωδεκα θρονους κρινοντες τας δωδεκα φυλας του Ἰσραηλ.
9.
10.
11.
12.

C